

EGZOGENICZNE CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA POZYCJĘ KONKURENCYJNĄ GOSPODARSTW ROLNICZYCH UŻYTKUJĄCYCH AKTYWA POCHODZĄCE Z ZWRSP

Katarzyna Chrobocińska, Katarzyna Łukiewska

Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Kierownik katedry: dr hab. Małgorzata Juchniewicz, prof. UWM

Słowa kluczowe: pozycja konkurencyjna gospodarstw rolniczych, czynniki egzogeniczne, konkurencyjność gospodarstw rolniczych

Key words: competitive position, external factors, competitiveness of agricultural enterprises

S y n o p s i s. W opracowaniu określono najważniejsze egzogeniczne czynniki wpływające na pozycję konkurencyjną gospodarstw rolniczych wykorzystujących w działalności aktywa pochodzące z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP). Wyniki badań dowodzą, że w badanej populacji do najważniejszych czynników zewnętrznych wpływających na pozycję konkurencyjną, które wskazali respondenci należą ceny środków do produkcji i ceny produktów rolniczych oraz jakość produktów rolniczych.

WSTĘP

Konkurowanie przedsiębiorstw, także rolniczych, jest immanentną cechą gospodarki rynkowej. Konkurencja sprawia, że przedsiębiorstwo dostosowując się do istniejących relacji na rynku, konstruuje swoją ofertę, tak aby była atrakcyjniejsza w porównaniu do zaproponowanej przez konkurentów. Wyrazem tego jest m.in. coraz lepsze dostosowanie produktów do potrzeb i oczekiwań klientów. Poza tym, im większa konkurencja, tym producent ma mniejszy wpływ na cenę oraz w coraz większym stopniu musi dostosowywać się do warunków zewnętrznych, a nie warunki zewnętrzne do niego [Szymański 2008, s. 24]. To także umiejętność konkurowania, a zatem działania i przetrwania w konkurencyjnym otoczeniu [Gorynia 2002, Dzikowska, Gorynia 2012]. Ponadto konkurencyjność może być rozumiana jako system składający się z powiązanych ze sobą elementów, tj.: potencjału konkurencyjnego, przewagi konkurencyjnej, instrumentów konkurencyjnych oraz pozycji konkurencyjnej [Stankiewicz 2002]. Jest ona wynikiem synergii wielu czynników wewnętrznych, ale również uwarunkowań i mechanizmów zewnętrznych. A zatem obrazuje ją zdolność do rozwoju, osiągnięcia korzyści i zysków oraz budowania przewagi konkurencyjnej, co również wyrażałoby się w umiejętności przeciwstawiania się konkurencji [Dobiegała-Korona, Kasiewicz 2000, Chrobocińska, Juchniewicz 2010, Juchniewicz i in. 2014].

Warunki funkcjonowania przedsiębiorstw agrobiznesu, ich możliwości działania i rozwoju oraz wzrostu konkurencyjności określa makrootoczenie. Andrzej Wiatrak [2008]

zalicza do niego sytuację społeczno-polityczną kraju, stan jego gospodarki, a także przyjęte rozwiązania systemowe. Wszystkie te elementy wpływają na funkcjonowanie całej gospodarki, ale również i poszczególnych działów, m.in. agrobiznesu. Zatem otoczenie przedsiębiorstwa, także rolniczego, tworzy zbiór sił i czynników o charakterze makro, wśród których można wyróżnić m.in. system społeczno-polityczny państwa czy prawo obowiązujące na obszarze działalności przedsiębiorstwa. Podkreślał to także Krzysztof Firlej, który stwierdził, że *rozwój przedsiębiorstw przemysłu rolno-spożywczego w sektorze agrobiznesu jest uzależniony od czynników produkcji, ale także od egzogenicznych (zewnętrznych) i endogenicznych (wewnętrznych) czynników* [Firlej 2008, s. 52].

Czynniki zewnętrzne wpływające na konkurencyjność przedsiębiorstw agrobiznesu klasyfikowane są w grupy o charakterze:

- makroekonomicznym (np. polityczne, m.in. konstytucja, WTO i przepisy dotyczące handlu zagranicznego; ekonomiczne, m.in. cykle koniunktury gospodarczej, stopy procentowe, bezrobocie; społeczno-kulturowe, m.in. poziom wykształcenia, postawy wobec pracy; technologiczne, m.in. wydatki państwa na badania, nowe odkrycia, a ponadto tempo wzrostu gospodarczego, stopa inflacji, wartość waluty krajowej oraz ogólny stopień rozwoju rynku i systemu ekonomicznego),
- mezoekonomicznym (istniejące w konkretnych sektorach, wpływające na konkurencyjność przedsiębiorstwa wspólnie z czynnikami o charakterze makro i mikro) [Gorynia 2001, Wiatrak 2008].

Niektórzy do czynników egzogenicznych zaliczają także: popyt na dobra i usługi, preferencje konsumentów i ich przewidywane zmiany, przewidywany i obecny poziom cen dóbr i usług, a także konkurencyjne otoczenie przedsiębiorstwa [Kusz i in. 2013]. Biorąc pod uwagę specyfikę funkcjonowania przedsiębiorstw branży agrobiznesu w rozważaniach dotyczących ich konkurencyjności, należy uwzględnić również gospodarcze uwarunkowania stwarzane przez agrobiznes i inne działy gospodarki oraz losowe zjawiska naturalne i ekonomiczno-społeczne [Firlej 2008].

W latach 2004-2012 przewaga konkurencyjna polskich producentów żywności była głównie efektem przewag o charakterze kosztowo-cenowym, tzn. niższych cen czynników produkcji w porównaniu do bardziej rozwiniętych krajów Unii Europejskiej (UE). Zdaniem Romana Urbana szansą dla polskiej gospodarki żywnościowej jest rozwój orientacji eksportowej, która powinna wynikać nie tylko z przewag kosztowo-cenowych, ale również z rozwoju aspektów jakościowych i wzrostu elastyczności, a także ze wzrostu produktywności i efektywności gospodarowania zasobami jednostki [Urban 2014].

METODYKA

Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw agrobiznesu są zagadnieniem istotnym z punktu widzenia poznawczego i aplikacyjnego, albowiem w zmieniających się warunkach otoczenia nie zawsze te same czynniki będą determinowały konkurencyjność przedsiębiorstwa rolniczego. Celem opracowania było określenie najważniejszych egzogenicznych czynników wpływających na pozycję konkurencyjną, wskazywanych przez respondentów, których gospodarstwa rolnicze uzupełniały swój potencjał produkcyjny aktywami pochodzącymi z Zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (ZWRSP). Badania przeprowadzono w 2014 roku metodą sondażu diagnostycznego za pomocą kwestionariusza ankiety. Konstrukcja ankiety uwzględniała metryczkę respondentów (wiek i wykształcenie

właściciela gospodarstwa, podstawowe uprawy i chów zwierząt, a także wskazanie ogólnej powierzchni gospodarstwa oraz informację, jaką część w strukturze aktywów gospodarstwa stanowi mienie pochodzące z ZWRSP). W następnej części badani rolnicy wyrażali opinię, który z przedstawionych czynników i w jakim stopniu (niskim, umiarkowanym, wysokim) wpływał na działalność ich gospodarstwa. Analizowane czynniki zostały wybrane na podstawie literatury przedmiotu [Gorynia 2001, Wiatrak 2008, Firlej 2008, Chrobocińska, Juchniewicz 2010], przy czym nie wszyscy respondenci wskazywali poszczególne zmienne (stąd w niektórych przypadkach nie ma 100% w odniesieniu do poszczególnych zmiennych). Badana populacja składała się z 159 respondentów prowadzących produkcję rolniczą na terenie województwa warmińsko-mazurskiego, wykorzystujących w działalności aktywa pochodzące z ZWRSP. Realizacja badań była możliwa dzięki współpracy z Oddziałem Terenowym Agencji Nieruchomości Rolnych (ANR) w Olsztynie oraz Warmińsko-Mazurskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego w Olsztynie. Należy dodać, że wyniki badań przedstawione w opracowaniu stanowią część materiału uzyskanego w ramach projektu badawczego sfinansowanego przez Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie i Oddział Terenowy ANR w Olsztynie.

WYNIKI BADAŃ

Uzyskane wyniki badań wskazują, że pozycja konkurencyjna badanych gospodarstw użytkujących mienie z ZWRSP zależała od wielu czynników egzogenicznych, których stopień oddziaływania został w większości przypadków określony jako wysoki bądź umiarkowany. Jednak w badanej populacji największa grupa ankietowanych właścicieli gospodarstw rolnych wykorzystujących w działalności grunty z ZWRSP stwierdziła, że to ceny środków do produkcji (84% wskazań) oraz ceny produktów rolniczych (77% wskazań) w wysokim stopniu wpływały na kreowaną przez nich pozycję konkurencyjną (tab. 1.). Respondenci podkreślili także znaczenie wpływu jakości produktów rolniczych (66% wskazań) na pozycję konkurencyjną wszystkich badanych gospodarstw. Ponadto ankietowani uznali, że wzrost cen (64% wskazań) oraz nowoczesność technologii (60% wskazań) miały istotne znaczenie w budowaniu ich pozycji konkurencyjnej. Warto dodać, że do najważniejszych czynników egzogenicznych zaliczono również możliwość zewnętrznego finansowania inwestycji (59% wskazań), odbiorców produktów i usług rolniczych (57% wskazań) oraz innowacyjne technologie i dostęp do nich (48-53% wskazań). Prawie połowa badanych rolników do czynników oddziałujących w stopniu wysokim na pozycję konkurencyjną ich gospodarstw zaliczyła: koszty zmiany technologii, poziom stóp procentowych oraz instytucje doradcze (47-45% wskazań). Wydaje się, że ta świadomość producentów rolnych dotycząca roli i znaczenia jakości w budowaniu pozycji konkurencyjnej wynika z doświadczeń ze współpracy z zakładami przetwórczymi oraz z coraz większych wymagań konsumentów. Coraz większa świadomość funkcjonowania projektów unijnych wspomagających rozwój czy umożliwiających modernizację oraz wdrożenie innowacyjnych technologii, a także umiejętność ich pozyskania przyczynić się może do powiększenia potencjału produkcyjnego, a jednocześnie staje się ważnym atutem w grze konkurencyjnej wśród producentów rolnych.

Wyniki badań dowodzą, że ponad połowa badanych rolników była zdania, że umiarkowanie na ich pozycję konkurencyjną wpływały: tempo wzrostu gospodarczego, substytuty środków do produkcji, inne gospodarstwa rolnicze, stabilność rządów, dostawy środków

do produkcji, poziom średnich płac, a także substytuty produktów rolniczych (51-58% wskazań). Mniejsza grupa ankietowanych uznała, że ich pozycja konkurencyjna w sposób umiarkowany uzależniona była od: stabilności przepisów podatkowych, współpracy z jednostkami administracji państwowej lub samorządowej, wsparcia władz lokalnych, stabilności kursu walutowego, mody na żywność ekologiczną, poziomu bezrobocia, funkcjonowania w grupie producenckiej, poziomu opodatkowania, stabilności przepisów celnych (33-49% wskazań). Opinie respondentów świadczą o ich wzrastającym zainteresowaniu sytuacją w otoczeniu, co znajduje wyraz w mniej lub bardziej sformalizowanej

Tabela 1. Egzogeniczne czynniki oddziałujące w wysokim stopniu na pozycję konkurencyjną gospodarstw użytkujących ZWRSP wskazane przez respondentów

Czynniki	Udział wskazań [%] w grupie respondentów użytkujących mienie z ZWRSP				
	ogółem	do 25% aktywów	od 26 do 50% aktywów	od 51 do 75% aktywów	powyżej 75%
Ceny środków do produkcji	84	87	84	78	100
Ceny produktów rolniczych	77	83	75	83	57
Jakość produktów rolniczych	66	73	57	78	29
Wzrost cen	64	61	75	56	71
Nowoczesność technologii	60	60	67	61	29
Możliwości finansowania inwestycji	59	60	59	61	43
Odbiorcy produktów/usług rolniczych	57	57	55	67	71
Dostęp do nowych technologii	53	53	61	50	29
Innowacyjne technologie	48	46	51	56	43
Koszt zmiany technologii	47	55	37	50	29
Poziom stóp procentowych	45	49	41	44	29
Instytucje doradcze (np. ODR)	45	43	37	56	57
Dostawcy środków do produkcji	38	41	33	44	43
Stabilność przepisów podatkowych	36	41	33	28	43
Poziom opodatkowania	33	36	35	50	29
Stabilność rządów	26	28	25	17	57
Stabilność kursu walutowego	25	28	22	28	43
Tempo wzrostu gospodarczego	23	22	22	17	29
Jednostki administracji państwowej lub samorządowej (np. ANR)	22	24	20	33	14
Substytuty produktów rolniczych	21	24	18	28	0
Substytuty środków do produkcji	19	22	12	33	0
Wsparcie władz lokalnych	17	19	16	6	14
Stabilność przepisów celnych	15	23	6	0	43
Inne gospodarstwa rolne	14	14	22	11	0
Moda na żywność ekologiczną	14	14	8	6	14
Poziom średnich płac	12	18	4	11	0
Poziom bezrobocia	9	10	6	17	14
Funkcjonowanie w grupie producenckiej	8	11	2	11	14

Źródło: opracowano na podstawie wyników badań własnych.

próbie wyjaśnienia uwarunkowań funkcjonowania ich gospodarstw w otoczeniu konkurencyjnym. Można przypuszczać, że rozważania te przyczyniają się do lepszego dostrzegania potencjalnych zagrożeń istniejących w otoczeniu.

Wyniki badań zostały sklasyfikowane ze względu na udział aktywów pochodzących z ZWRSP w strukturze aktywów ogółem badanych gospodarstw. Uzyskano cztery grupy respondentów, czyli przedsiębiorstwa, które w działalności wykorzystywały do 25% wartości aktywów (grupa 1.), 26-50% wartości aktywów (grupa 2.), 51-75% wartości aktywów (grupa 3.) i powyżej 75% aktywów (grupa 4.). Zestawienie opinii badanych wskazuje, że tylko w niektórych przypadkach kolejność wymienianych czynników była tożsama. Miało to miejsce w przypadku cen środków do produkcji, których siła oddziaływania na pozycję konkurencyjną została oceniona jako wysoka, a wymieniono go w pierwszej kolejności w grupie 1. (87% wskazań), 2. (84%) i 4. (100% wskazań), natomiast w 3. znalazł się na drugim miejscu (78% wskazań), co szczegółowo przedstawiono w tabeli 1. Odwrotna sytuacja dotyczyła cen produktów rolniczych – to w 3. grupie najwięcej respondentów oceniło oddziaływanie tego czynnika jako wysokie (83%).

Pogrupowanie wypowiedzi respondentów pozwoliło na zestawienie egzogenicznych czynników wpływających w wysokim stopniu na pozycję konkurencyjną od najważniejszych do mniej ważnych. W grupie rolników użytkujących do 25% aktywów pochodzących z ZWRSP kolejność omawianych czynników przedstawiała się następująco: ceny środków do produkcji oraz produktów rolniczych, jakość produktów rolniczych, wzrost cen, nowoczesność technologii, możliwość finansowania inwestycji, odbiorców produktów i usług rolniczych, dostęp do nowych technologii, koszty zmiany technologii, poziom stóp procentowych, innowacyjne technologie (87-46% wskazań). Oddziaływanie pozostałych czynników określono na poziomie umiarkowanym, wśród których wyróżniono tempo wzrostu gospodarczego (61% wskazań), stabilność rządów (58% wskazań), inne gospodarstwa rolnicze oraz substytuty środków do produkcji (55% wskazań). Najmniejsze znaczenie respondenci przypisali stabilności przepisów celnych (niski stopień oddziaływania wskazało 36% populacji – tabela 2.).

Badani rolnicy użytkujący 26-50% aktywów pochodzących z ZWRSP do najważniejszych czynników warunkujących ich konkurencyjność zaliczyli: ceny środków do produkcji oraz produktów rolniczych, wzrost cen, nowoczesność technologii, dostęp do nowych technologii, możliwość finansowania inwestycji, jakość produktów rolniczych, odbiorców produktów i usług rolniczych, innowacyjne technologie (84-51% wskazań). Respondenci ci stwierdzili, że w stopniu umiarkowanym oddziałują na ich pozycję konkurencyjną: substytuty środków do produkcji (69% wskazań) oraz produktów rolniczych (61% wskazań), dostawcy środków do produkcji i moda na żywność ekologiczną (57% wskazań), a także pozostałe czynniki (tab. 2.). W niewielkim stopniu wpływ na pozycję konkurencyjną miały stabilność przepisów celnych (49% wskazań), poziom bezrobocia (47% wskazań) oraz funkcjonowanie w grupie producenckiej (39% wskazań).

W opinii rolników z gospodarstw rolnych użytkujących 51-75% aktywów pochodzących z ZWRSP ich pozycja konkurencyjna w najwyższym stopniu zależała od: ceny produktów rolniczych oraz środków do produkcji, jakości produktów rolniczych, odbiorców produktów i usług rolniczych, możliwości finansowania inwestycji, nowoczesności technologii, instytucji doradczych, innowacyjnych technologii, wzrostu cen, dostępu do nowych technologii, kosztów zmiany technologii oraz poziomu opodatkowania (83-50% wskazań – tabela 1.). Umiarkowanie na konkurencyjność w tej grupie respondentów wpływały: tempo wzrostu gospodarczego (67% wskazań), inne gospodarstwa rolnicze (61%

Tabela 2. Egzogeniczne czynniki oddziałujące w umiarkowanym stopniu na pozycję konkurencyjną gospodarstw użytkujących ZWRSP wskazane przez respondentów

Czynniki	Udział wskazań [%] w grupie respondentów użytkujących mienie z ZWRSP				
	ogółem	do 25% aktywów	od 26 do 50% aktywów	od 51 do 75% aktywów	powyżej 75%
Tempo wzrostu gospodarczego	58	61	55	67	14
Substytuty środków do produkcji	57	55	69	44	29
Inne gospodarstwa rolnicze	55	55	53	61	43
Dostawcy środków do produkcji	53	52	57	5-	29
Stabilność rządów	53	58	53	56	14
Poziom średnich płac	52	47	65	5-	43
Substytuty produktów rolniczych	51	51	61	5-	29
Stabilność przepisów podatkowych	49	49	45	61	14
Jednostki administracji państwowej lub samorządowej (np. ANR)	47	47	53	56	14
Stabilność kursu walutowego	46	45	51	44	-
Wsparcie władz lokalnych	46	49	51	44	43
Moda na żywność ekologiczną	46	47	57	33	29
Instytucje doradcze (np. ODR)	45	48	59	39	-
Poziom bezrobocia	44	49	39	44	14
Funkcjonowanie w grupie producenckiej	41	46	39	33	-
Innowacyjne technologie	40	45	39	33	14
Poziom stóp procentowych	38	39	43	44	14
Poziom opodatkowania	37	45	39	22	14
Dostęp do nowych technologii	35	36	29	39	14
Koszt zmiany technologii	35	31	45	22	14
Stabilność przepisów celnych	33	33	31	39	-
Odbiorcy produktów/usług rolniczych	32	36	35	33	-
Nowoczesność technologii	31	33	24	39	29
Możliwości finansowania inwestycji	30	33	29	33	14
Jakość produktów rolniczych	28	31	35	22	14
Wzrost cen	23	27	12	22	-
Ceny produktów rolniczych	13	13	18	11	-
Ceny środków do produkcji	10	8	1-	17	-

Źródło: opracowano na podstawie wyników badań własnych.

wskazań), stabilność przepisów podatkowych (61% wskazań) oraz pozostałe czynniki. Niewielki stopień oddziaływania na pozycję konkurencyjną zaobserwowano w przypadku mody na żywność ekologiczną (56% wskazań), funkcjonowania w grupie producenckiej (50% wskazań) oraz stabilności przepisów celnych (39% wskazań) (tab. 3.).

W grupie 4. większość respondentów wskazała wysokie oddziaływanie na pozycję konkurencyjną następujących czynników: ceny środków do produkcji, odbiorców produktów i usług rolniczych, wzrost cen, ceny produktów rolniczych, instytucje doradcze, możliwość finansowania inwestycji, dostawcy środków do produkcji, innowacyjne technologie

Tabela 3. Egzogeniczne czynniki oddziałujące w niskim stopniu na pozycję konkurencyjną gospodarstw użytkujących ZWRSP wskazane przez respondentów

Czynniki	Udział wskazań [%] w grupie respondentów użytkujących mienie z ZWRSP				
	ogółem	do 25% aktywów	od 26 do 50% aktywów	od 51 do 75% aktywów	powyżej 75%
Stabilność przepisów celnych	38	36	49	39	-
Funkcjonowanie w grupie producenckiej	38	40	39	50	14
Poziom bezrobocia	36	33	47	22	29
Moda na żywność ekologiczną	34	35	29	56	14
Wsparcie władz lokalnych	27	33	25	39	-
Inne gospodarstwa rolnicze	25	29	18	28	14
Jednostki administracji państwowej lub samorządowej (np. ANR)	24	27	22	11	14
Poziom średnich płac	24	25	22	22	-
Substytuty produktów rolniczych	20	22	14	22	14
Stabilność kursu walutowego	17	19	20	17	-
Substytuty środków do produkcji	16	19	16	22	14
Stabilność rządów	15	8	18	22	-
Poziom opodatkowania	13	10	10	6	-
Odbiorcy produktów/usług rolniczych	7	6	6	-	-
Poziom stóp procentowych	7	4	8	11	-
Tempo wzrostu gospodarczego	7	6	12	6	14
Wzrost cen	5	5	4	17	-
Koszt zmiany technologii	5	4	8	17	-
Dostawcy środków do produkcji	5	5	8	6	-
Stabilność przepisów podatkowych	5	4	10	6	-
Możliwości finansowania inwestycji	4	4	6	6	-
Innowacyjne technologie	4	6	4	11	-
Instytucje doradcze (np. ODR)	4	6	-	6	-
Ceny produktów rolniczych	3	1	2	6	-
Ceny środków do produkcji	2	1	2	6	-
Jakość produktów rolniczych	2	-	2	-	-
Dostęp do nowych technologii	2	4	2	-	-
Nowoczesność technologii	-	-	-	-	-

Źródło: opracowano na podstawie wyników badań własnych.

oraz stabilność: rządów, kursu walutowego, przepisów podatkowych i celnych (100-43% wskazań). W sposób umiarkowany, zdaniem badanych rolników, na ich konkurencyjność wpłynęły: wsparcie władz lokalnych, inne gospodarstwa oraz poziom średnich płac (43% wskazań). Niewielkie oddziaływanie na kształtowanie się pozycji konkurencyjnej badanych gospodarstw zaobserwowano w przypadku poziomu bezrobocia (29% wskazań), funkcjonowania w grupie producenckiej oraz współpracy z jednostkami administracji państwowej lub samorządowej (14% wskazań).

PODSUMOWANIE

Monitorowanie uwarunkowań konkurencyjności jest niezwykle istotne również w sferze agrobiznesu, tym bardziej w polskich warunkach gospodarczych, gdzie konkuruje wiele podmiotów zaangażowanych w produkcję rolno-spożywczą. A zatem potrzebna jest identyfikacja najważniejszych czynników wpływających na pozycję konkurencyjną gospodarstw rolniczych, zarówno tych egzo-, jak i endogenicznych. Powyższe rozważania upoważniają do następujących stwierdzeń i wniosków:

Wyniki badań dowodzą, że w badanej populacji pogrupowanej z uwagi na wielkość udziału aktywów pochodzących z ZWRSP w strukturze aktywów ogółem badanego gospodarstwa stopień oddziaływania egzogenicznych czynników na kreowanie pozycji konkurencyjnej był zróżnicowany.

W badanej populacji wysoki stopień oddziaływania na pozycję konkurencyjną jednostek najczęściej respondenci wskazywali następujące czynniki: ceny środków do produkcji (100-78 % wskazań), ceny produktów rolniczych (83-57%), jakość produktów rolniczych (78-74% wskazań), wzrost cen (75-71% wskazań). Prymat tych czynników w analizowanym zestawieniu może świadczyć o monitorowaniu opłacalności produkcji rolniczej i budowaniu strategii w oparciu o wiodącą pozycję pod względem kosztów.

W grupach gospodarstw użytkujących do 25% oraz 25-50% aktywów pochodzących z ZWRSP respondenci uważali, że wysoki stopień oddziaływania na pozycję konkurencyjną gospodarstw miała także nowoczesność technologii (67-61% wskazań). Oznaczać to może, że ich plany dotyczące umacniania pozycji konkurencyjnej będą uwzględniały wymianę technologii na nowocześniejszą. Natomiast w obu grupach użytkujących powyżej 50% aktywów pochodzących z ZWRSP zwrócono uwagę na odbiorców (71-67 % wskazań), co wskazuje na świadomość roli i znaczenia nabywców w kreowaniu konkurencyjności ich gospodarstw w przyszłości.

Relatywnie niewielkie znaczenie badani rolnicy przypisywali organizowaniu się w grupy producenckie, co może wskazywać na niedostrzeganie korzyści płynących m.in. z grupowych zakupów środków produkcji, jakościowego ujednoczenia produkowanych surowców i łatwiejszej sprzedaży realizowanej na większą skalę.

LITERATURA

- Chechelski Piotr, Renata Grochowska, Marek Wigier, 2014: *Wsparcie publiczne i konkurencyjność polskiej gospodarki żywnościowej*, IERGiŻ-PIB, Warszawa, s. 107-111.
- Chrobocińska Katarzyna, Małgorzata Juchniewicz, 2010: *Konkurencyjność sektora MSP na Warmii i Mazurach*, Fundacja „Wspieranie i Promocji Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach”, Olsztyn, s. 27-58.
- Dobiegała-Korona Barbara, Stanisław Kasiewicz, 2000: *Metody oceny konkurencyjności przedsiębiorstw*, [w] *Uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw w Polsce*, Kazimierz Kuciński (red.), „Materiały i Prace IFGN”, t. LXXIX, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa, s. 89.
- Dzikowska Marlena, Marian Gorynia, 2012: *Teoretyczne aspekty konkurencyjności przedsiębiorstwa – w kierunku koncepcji eklektycznej?* „Gospodarka Narodowa”, 4(248), LXXX/XXI, s. 4.
- Firlej Krzysztof, 2008: *Rozwój przemysłu rolno-spożywczego w sektorze agrobiznesu i jego determinanty*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 52-55.
- Gorynia Marian (red.). 2002: *Luka konkurencyjna na poziomie przedsiębiorstwa a przystąpienie Polski do Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, Poznań, s. 48.

- Juchniewicz Małgorzata, Katarzyna Chrobocińska, Zbigniew Nasalski, 2014: *Konkurencyjność podmiotów gospodarczych użytkujących Zasób Własności Rolnej Skarbu Państwa w województwie warmińsko-mazurskim*, Stowarzyszenie Warmińsko-Mazurska Klinika Biznesu, Olsztyn, s. 16-32.
- Kusz Dariusz, Stanisław Gędek, Maria Ruda, 2013: *Endogeniczne uwarunkowania działalności inwestycyjnej gospodarstw rolniczych w Unii Europejskiej*, „Roczniki Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich”, t. 100, z. 1, s. 52-53.
- Stankiewicz Marek 2002: *Konkurencyjność przedsiębiorstwa. Budowanie konkurencyjności przedsiębiorstwa w warunkach globalizacji*, TNOiK „Dom Organizatora”, Toruń, s. 89.
- Szymański Władysław 2008: *Globalizacja a wyzwania konkurencyjne przedsiębiorstw gospodarki żywnościowej*, [w] *Wybrane aspekty konkurencyjności polskich producentów żywności*, Iwona Szczepaniak (red.), IERGiŻ, Warszawa, s. 24.
- Urban Roman 2014: *Uwarunkowania rozwoju polskiej gospodarki żywnościowej*, „Przemysł Spożywczy”, nr 1, s. 2-6.
- Wiatrak Andrzej, 2008: *Zewnętrzne uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw sektora agrobiznesu*, [w] *Wybrane aspekty konkurencyjności polskich producentów żywności*, Iwona Szczepaniak (red.), IERGiŻ, Warszawa, s. 12-19.

Katarzyna Chrobocińska, Katarzyna Łukiewska

*EXTERNAL FACTORS AFFECTING THE COMPETITIVE POSITION
OF FARMS CONSUMING ASSETS FROM THE AGRICULTURAL PROPERTY STOCK
OF THE STATE TREASURY*

Summary

The study identified the most important external factors affecting the competitive position of the farms that use assets from the Agricultural Property Stock of the State Treasury. The test results show that for the study population the prices of inputs and agricultural products as well as the quality of agricultural products are the most important external factors affecting the competitive position of the farms.

Adres do korespondencji:

Dr Katarzyna Chrobocińska, mgr Katarzyna Łukiewska,
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Ekonomiki Przedsiębiorstw
ul. Oczapowskiego 4, 10-719 Olsztyn
e-mail: kasiachr@uwm.edu.pl, katarzyna.lukiewska@uwm.edu.pl